

Соціальні проблеми та економічні передумови формування пропозиції на депозитному ринку

О. В. РАДЧЕНКО^і

У статті досліджено основні соціальні проблеми та економічні передумови для формування пропозиції на депозитному ринку, а саме виявлено оптимальний підхід щодо визначення категорії «заощаджень» у контексті їхнього призначення в забезпеченні кон'юнктури депозитного ринку, виділено ключові фактори формування заощаджень із розставленням акцентів на суб'єктивній та об'єктивній сторонах цього процесу. Було досліджено світовий та вітчизняний стан розподілу частки заощаджень в обсязі наявних доходів домогосподарств у кризовий та після кризовий періоди. Також був проведений аналіз поточного стану частки реальних та номінальних доходів населення України, можливостей та бажань населення заощаджувати свої фінансові ресурси.

Ключові слова: заощадження, депозитний ринок, кон'юнктура депозитного ринку, наявні доходи, реальні доходи, пропозиція на депозитному ринку.

УДК 336.71

JEL коди: D31, E20, E21

Вступ. Обсяг пропозиції на депозитному ринку визначається обсягом тимчасово вільних фінансових ресурсів, які перебувають в обігу. Іншими словами, це та частка доходів населення, яка залишається в їхньому розпорядженні після всіх витрат. Ця частка доходів автоматично трансформується у заощадження, від подальшого використання яких залежатиме стан не лише депозитного ринку і банківської системи країни, а і її рівень економічного розвитку. З одного боку, якщо в країні спостерігається споживання незначної частки доходів, а решта йде на заощадження, які перенаправляються в депозити або в іншу форму інвестування, це сприятиме збільшенню виробничого потенціалу країни, внаслідок чого збільшуватимуться і доходи населення. У протилежному разі – споживання («проїдання») значної частки доходів гальмуватиме перспективи зростання продуктивності праці і відповідно заробітної плати. Проте уже неодноразово простеженою тенденцією є те, що внаслідок негативних структурних зрушень в країні, викликаних стихійними лихами, геополітичними або економічними негараздами, населення починає економити на споживанні і більшу частину своїх доходів заощаджувати. Здавалося б, що в цьому немає нічого поганого, але в країні запускається процес «затоварення» економіки, в результаті якого скорочуються доходи виробників, що відповідно може призвести до повної ліквідації виробництва. Внаслідок цього ситуація в економіці ще більше загострюватиметься, люди продовжуватимуть витратити на споживання ще менше – країна опиниться в стані повної депресії.

Враховуючи нинішню нестабільну економічну ситуацію у світі і в Україні зокрема, соціальні та економічні аспекти формування заощаджень населення як джерела ресурсів пропозиції на депозитному ринку є особливо актуальними.

^і Радченко Олег Володимирович, кандидат економічних наук, начальник філії Сумського обласного управління АТ «Ощадбанк».

© О. В. Радченко, 2016.

Постановка проблеми. Як правило, коли мова йде про сучасні тенденції розвитку економіки будь-якої країни, увага акцентується на загостренні проблеми усунення негативних наслідків, викликаних світовою фінансовою кризою 2008 р. Вплив цих наслідків не можна також оминати під час розгляду депозитного ринку, зокрема його кон'юнктури. Загострилася проблема із забезпеченістю економіки достатньою кількістю фінансових ресурсів, джерелом яких здебільшого є заощадження домогосподарств. Акумулявання тимчасово вільних фінансових ресурсів на депозитному ринку стає генератором для формування інвестицій, спрямованих на розвиток суспільного виробництва та нарощення суспільного капіталу. Стимулювати населення здійснювати більше заощаджень можна шляхом дослідження основних факторів, які впливають на це. Дослідженням цього питання займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених: Т. О. Кізіма [7], Е. М. Коротков [8], А. В. Піскун [2], В. В. Глухов [9], Д. Блум [10] та ін.

Метою статті є дослідити особливості соціальних проблем та економічних передумов для формування пропозиції на депозитному ринку на основі формалізації ключових факторів, що здійснюють вплив на організацію заощаджень.

Результати дослідження. Як відомо, сам термін «заощадження» не є новим і своїми першими згадками відзначається ще в добу Середньовіччя, зокрема в праці Аристотеля «Політика» [1] заощадження фігурують як економічна категорія, прямо пов'язана із грошима. З часом дана категорія конкретизувалась, обрамлялася теоріями і підходами різних учених-філософів та економістів. На сьогодні існує багато теоретичних концепцій визначення заощаджень. У розрізі розглянутої нами проблематики доречно зупинитися на одному з останніх підходів щодо трактування заощаджень, запропонованому в дисертаційному дослідженні вітчизняного науковця А. В. Піскуна [2]. Вона пропонує виділяти три ключові аспекти розуміння заощаджень:

– як сукупності відносин, що виникають між суб'єктами економіки з приводу відокремлення частки доходу задля мети покращання якості життя суспільства в цілому;

– як процес відтермінованого споживання, на який впливає ряд економічних та соціальних факторів;

– як певний фонд, що утворюється фізичними та юридичними особами під впливом соціально-економічного середовища і трансформується в іншу форму фінансових ресурсів.

Саме останній підхід щодо визначення сутності заощаджень відображає їхнє місце у формуванні пропозиції саме на депозитному ринку. Відповідно до основних складових кон'юнктури ринку будь-яка пропозиція для встановлення ринкової рівноваги має підкріплюватися відповідним обсягом попиту. Одним із ключових факторів на депозитному ринку для заохочення населення більше заощаджувати може стати вигідна відсоткова ставка за депозитами. Цей фактор є об'єктивним щодо суспільства, однак є цілий ряд суб'єктивних чинників, які іноді можуть займати першочергове місце під час прийняття/неприйняття рішення щодо формування заощаджень.

Тут, безумовно, варто звернутися до фундаментальної класифікації факторів формування заощаджень Дж. Кейнса [3]. На рисунку 1 наведена та частина класифікації факторів Дж. Кейнса, що стосується суб'єктивної частини. На нашу думку, саме за рахунок оцінювання суб'єктивних факторів впливу на формування заощаджень можна визначити їх природу та подальші тенденції розвитку. Однак ключовою проблемою оцінювання таких факторів є неможливість кількісно виміряти вплив кожного із них.

Тому варто робити акцент на тих факторах, які можна виміряти кількісно і тим самим простежити за силою їхнього впливу на величину заощаджень. До таких факторів (із поправкою саме на депозитний ринок як основне місце акумулювання заощаджень) можна віднести такі: відсоткова ставка за депозитами, номінальні та реальні доходи, середня заробітна плата, рівень заборгованості за кредитами, середній рівень зайнятості, пенсійна забезпеченість, ВВП та ВНП, рівень інфляції у країні, попередні заощадження та ін. Як бачимо, цей список містить фактори, що формуються як на мікро-, так і на макроекономічному рівнях.

Рис. 1. Структура суб'єктивних факторів формування заощаджень
(складено автором на основі [3])

Оскільки заощадження як статистична категорія є частиною доходів, проаналізуємо їх частку в структурі наявних доходів на прикладі 14 країн світу, зокрема і України (рис. 2). Як бачимо, протягом 2008–2015 рр. частка заощаджень в обсязі наявних доходів домогосподарств України має тенденцію до скорочення. Однак посткризовий період із 2010 по 2013 рік відзначився позитивною динамікою заощаджень. Крім того, в контексті розглянутих нами країн Україна посідала 2–3-тє місце, поступаючись позицією таким країнам, як Франція, Німеччина, Бельгія. Така картина пояснюється

тим, що в післякризовий період в Україні вдалося досягти деякої стабілізації економіки шляхом підвищення результативності фінансових активів та підвищення наявного доходу деякої частки населення, внаслідок чого зменшився обсяг витрат на споживання і відповідно зросли заощадження.

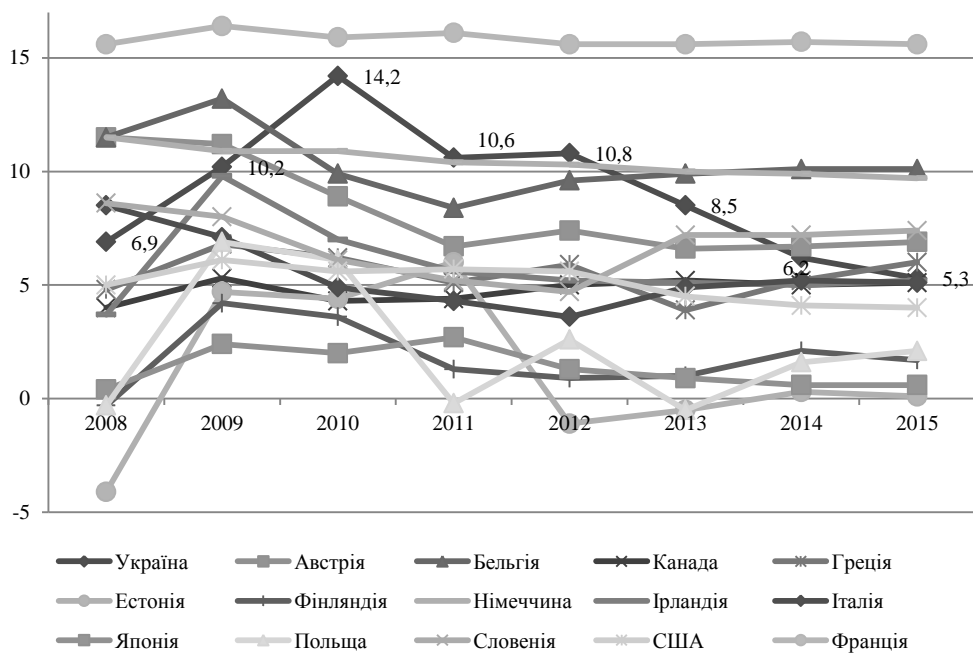

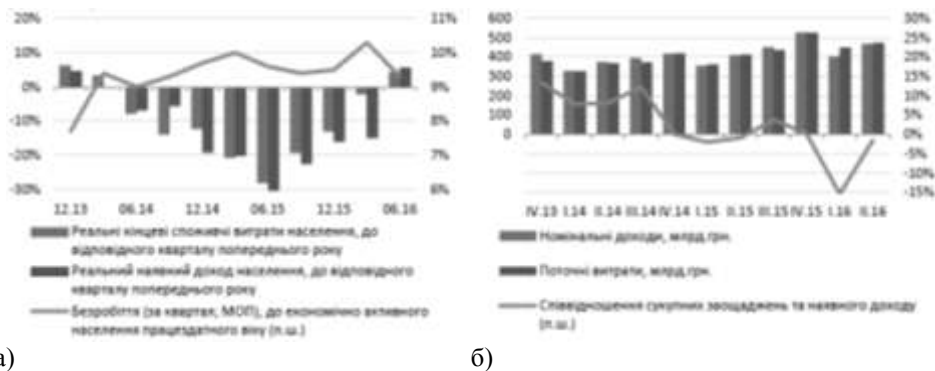
Рис. 2. Частка заощаджень в обсязі наявних доходів домогосподарств України та країн світу упродовж 2008–2015 рр., % (складено автором на основі [4])

Проте така картина різко погіршилася, починаючи з 2014 р. Причиною цього став ряд причин:

- високий рівень інфляції та практична відсутність індексації оплати праці;
- погіршення ситуації із зайнятістю населення (у кінці 2014 р. на початку 2015 р. відсоток безробітних серед економічно активного населення України був більшим ніж 9,5 %) [5];
- пришвидшення темпів зростання споживчих витрат – 16,9 % порівняно з номінальними доходами – 15 % упродовж 2015 р.;
- зменшення кількості банків у результаті проведення реформи «очищення» вітчизняної банківської системи підірвало довіру населення до депозитного ринку;
- ускладнення геополітичного становища України.

Однак, починаючи із 2016 р., ситуація із заощадженнями населення почала дещо покращуватись, але докризових значень поки що не вдалось досягти. Так, майже половині (49 %) [6] усіх домогосподарств України станом на III квартал 2016 р. не вистачає доходів на забезпечення поточних витрат на споживання. 17 % населення було

спроможним здійснювати заощадження без шкоди для свого споживання. Проте все ж, починаючи із 2016 р., можна говорити про покращення економічних показників, які безпосередньо стосуються питання забезпеченості пропозиції на депозитному ринку. Так, відбувся приріст реального наявного доходу населення в II кварталі 2016 р. на 5,6 % річних при сповільненні темпів інфляції, збільшився рівень зайнятості та підвищилася мінімальна заробітна плата (рис. 3).

а) реальний наявний дохід, споживчі витрати населення та рівень безробіття;
б) доходи, витрати та здатність до заощаджень населення [6]

Отже, як бачимо, можна зробити припущення, що, не зважаючи на всі труднощі політичного, фінансового та економічного становища України, є підстави для зростання кількості заощаджень із подальшою перспективою їхнього залучення в економіку через розміщення на депозитному ринку.

Висновки і перспективи подальших наукових розробок. Спираючись на проведений аналіз, ми можемо зробити висновок, що на формування заощаджень домогосподарств впливає ряд суб'єктивних та об'єктивних факторів, дослідження яких потребує детального дослідження. Керуючись внутрішніми побажаннями забезпечити власний добробут у майбутньому, люди розміщують свої фінансові ресурси в різні форми фінансових активів: депозити, боргові цінні папери, акції та інші види участі в капіталі, страхові резерви, недержавні пенсійні фонди тощо. Якщо проаналізувати світову картину напрямків розміщення тимчасово вільних фінансових ресурсів, то в країнах Єврозони – це страхові компанії та недержавні пенсійні фонди, в Угорщині – акції компаній, у Польщі, Чехії та Україні – депозити. Тому під час подальших досліджень кон'юнктурних змін на вітчизняному депозитному ринку необхідно приділяти особливу увагу поточній здатності фізичних та юридичних осіб до заощаджень, оскільки від них залежить рівень пропозиції на цьому ринку.

Література

1. *Агапов, И. И.* История экономических учений: курс лекций / И. И. Агапов. – М. : Юрист, 2001. – 285 с.
2. *Піскун, А. В.* Статистичне оцінювання процесів заощадження в Україні / А. В. Піскун. – Одеський національний економічний університет, 2016. – 208 с.
3. *Столярова, И. А.* Антология экономической классики: в 2 томах. Т. 2. Предисловие / И. А. Столярова. – М. : ЭКОНОВ, 1992. – 486 с.

4. *Global Competitiveness Report 2015–2016*. World Economic Forum [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/andrewwilliamsjr/globalcompetitiveness-report-20152016-world-economic-forum>.
5. *Офіційний сайт Державної служби статистики України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. *Звіт про фінансову стабільність* / Національний банк України // НБУ. – Випуск 2. – 66 с.
7. *Кізіма, Т. О.* Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку / Т. О. Кізіма. – К. : Знання, 2012. – С. 431.
8. *Коротков, Э. М.* Антикризисное управление: учебник для бакалавров / Э. М. Коротков. – М. : Издательство Юрайт, 2014. – 406 с. – Серия: Бакалавр. Углубленный курс.
9. *Глухов, В. В.* Сбережения и инвестиции домашних хозяйств / В. В. Глухов // *Финансы и кредит*. – 2008. – № 19. – С. 59–63.
10. *Блум, Д. И.* Демографические потрясения / Д. И. Блум // *Финансы и развитие*. – 2016. – Март. – С. 6–11.

Отримано 04.11.2016 р.

**Социальные проблемы и экономические предпосылки формирования предложения
на депозитном рынке**

ОЛЕГ ВЛАДИМИРОВИЧ РАДЧЕНКО*

** кандидат экономических наук, начальник филиала
Сумского областного управления АО «Ощадбанк»,
г. Сумы, ул. Горького, д. 32, Украина,
тел.: 00-380-542-67-56-27, e-mail: radchenko@oschadbank.ua*

В статье исследованы основные социальные проблемы и экономические предпосылки для формирования предложения на депозитном рынке, а именно: выявлен оптимальный подход к определению категории «сбережений» в контексте их назначения в обеспечении конъюнктуры депозитного рынка, выделены ключевые факторы формирования сбережений с расстановкой акцентов на субъективной и объективной сторонах этого процесса. Было исследовано мировое и отечественное состояние распределения доли сбережений в объеме располагаемых доходов домохозяйств в кризисный и после кризисный периоды. Также был проведен анализ текущего состояния доли реальных и номинальных доходов населения Украины, возможностей и желаний населения экономить свои ресурсы.

Ключевые слова: сбережения, депозитный рынок, конъюнктура депозитного рынка, имеющиеся доходы, реальные доходы, предложение на депозитном рынке.

*Mechanism of Economic Regulation, 2016, No 4, 162–168
ISSN 1726-8699 (print)*

Social Problems and Economic Preconditions of Formation of the Supply in the Depository Market

OLEH V. RADCHENKO*

** C.Sc. (Economics), head Sumy regional branch of PJSC “Oschadbank”,
ul. Horkoho Str. 32, Sumy, Ukraine,
тел.: 00-380-542-67-56-27,
e-mail: radchenko@oschadbank.ua*

Manuscript received 04 November 2016

This article was researched key social issues and economic conditions for the proposal in the deposit market, and it found the optimal approach to the definition of the "savings" in the context of its purpose in providing deposit market conditions, highlighted the key factors of savings with emphasis on positioning subjective and objective aspects of the process. It studied the global and domestic distribution of state share of savings in the amount of disposable income of households in crisis and post-crisis periods. Also in the paper analyzed the current state share of real and nominal incomes Ukraine, opportunities and desires of people to save their financial resources.

Keywords: savings, deposit market, conditions of the deposit market, obvious income, real income, supply on the deposit market.

JEL Codes: D31, E20, E21

Figures: 3; References: 10

Language of the article: Ukrainian

References

1. Agapov, I. I. (2001), *Isorii ekonomiceskih ucheniy: kurs lekciy*, Yurist, 285. (In Russian).
2. Piskun, A. V. (2016), *Statisitichne ocinyuvannya procesiv zaoschadzzennya v Ukraini*. Odeskiy nacionalnyi ekonomichnyi universytet, 208. (In Ukrainian).
3. Stolyarova, I. A. (1992), *Antologiya ekonomicheskoy klasiky*. T. 2, "Ekonom", 486. (In Russian)
4. Global Competitiveness Report 2015–2016. World Economic Forum, <http://www.slideshare.net/andrewwilliamsjr/globalcompetitiveness-report-20152016-world-economic-forum> (In English).
5. Official website of Government Statistic Committee of Ukraine, <http://www.ukrstat.gov.ua>. (In Ukrainian).
6. *Zvit pro finansovu stabilnist* (2016), National Bank of Ukraine, 66. (In Ukrainian).
7. Kizyma, T. O. (2012), *Finansy domogospodarstv: suchasna paradygma ta dominanty rosvytku*. Znannya, 431. (In Ukrainian).
8. Korotkov, E. M. (2014), *Anikrizisnoye upravleniye : uchebnik dlya bakalavrov*. Izdatelstvo Yurait, 406. (In Russian).
9. Glukhov, V. V. (2008), *Sberezeniya i investitsiyi domashnih khozyaystv*, *Finansy i credit*, 19, 59–63. (In Russian).
10. Blum, D. Y. (2016), *Demograficheskiye potryaseniya*, *Finansy i razvitiye*, 6–11. (In Russian).